

A SÓVIDÉKI FARAGOTTKAPU-FELIRATOK

1995 kora őszén elhatároztam, hogy a Sóvidék falvaiban lejegyzem, tanulmányozom a kapuk feliratait. A XIX. század közepén Orbán Balázs feljegyezte, hogy Szovátán és környékén jelentős számban láthatók hagyományosan, gondosan faragott kapuk. Mintakincsük rokonságot mutat az udvarhelyszéki, Kisküküllő menti kapukkal. Ez a feljegyzés is bizonyítja, hogy e vidéken többszáz éves hagyománya van a kapuállításnak meg a díszítőfaragásnak. A feliratok vésése csak később és fokozatosan terjedt el. Sóváradon a 494-es házszám alatt olyan kaput láttam, amelybe bele van vésve, hogy 1852-ben faragták, és az is, hogy „Építete (!) Katso Josef”. Tehát már akkor élt a vágy az emberekben, hogy a kapun rajta legyen legalább a gazda neve valamint a faragás ideje.

Ez az igény egyre inkább erősödött. A jómódú gazdák a néven, évszámon kívül egyebet is felvésettek kapuikra. Korondon, Szovátán és Parajdon közel 3 tucat olyan faragott kapu áll, amelyen a födél alatti vízszintes gerendán, a szemöldökfán olvasható a házigazda elvárása a belépővel szemben:

„SZÍVES VENDÉGLÁTÓ E HÁZ GAZDÁJA, DE A GONOSZ EMBERT FURKOS BOTTAL VÁRJA” (Korond, Főút 439.)

„TÉRJ BE HOZZÁNK VÁNDOR, HA ERRE VISZ UTAD

HA JÓ A SZÁNDÉKOD, ITT SZERETET FOGAD” (Korond 652.)

Másokon a felirat általánosabb értelmű, jókívánságot, áldást tartalmaz:

„BORT, BÚZÁT BÉKESSÉGET” (Szováta, Főút)

„ÁLDÁS A BELÉPŐKRE, BÉKE A KIMENŐKRE” (Parajd, ref. papilak).

1940 tájától szaporodtak el a monumentális hatású, gondosan kivitelezett, a gazda anyagi módját, lehetőségeit is tükröző székelykapuk. A sóvidéki falvakban harmincnál több látható a jómódra valló, hagyományt becsülő székelykapuból.

A kapuk többsége nem festett, csak véséssel díszített. Tehát e vidéken a színezés ritka esetben kapott esztétikai szerepet. Csak két faragott kaput találtam, melyen a színezés jó ízlésre vall, a hagyományok ismeretére utal, és kedvezően fokozza az esztétikai hatást. Ilyen Parajdon az iskola előtti faragott, színezett gyalogkapu és a Bernády-kapu Szovátán.

A gazdáktól érdeklődtem, hogy kitől ered a felirat. A válaszok azt mutatják, hogy az esetek 60–65%-ában a rendelő, a gazda adja a faragó kezébe a felírandó szöveget. Harminc-negyven százalékuk a felirattal azt is ki akarja fejezni, hogy a család vallásos, Istentől várják az áldást, a boldogságot.

A sóvidéki kapuk 20–25%-án érvényesül a p kai funkció, vagyis a felirat formailag megszerkesztett, igényes. Pl.:

„HA BELÉPSZ A KAPUN JÓ SZIVEDDEL, TALÁLKOZOL BENT A SZERETTEL” (Szováta, Sómező út 26.).

Csaknem minden megrendelő fontosnak tartotta a készítési év felvését. Hite szerint az évszám évtizedek múlva is tükrözi, hogy akkor megvolt a lehetősége a kapuállításra, illetve méri az eltelt időt, jelöli régi vágyának teljesülési idejét.

A templomok, temetők és tanult faragók kapuján mottót, idézetet találunk. Ezek bibliai vagy irodalmi eredetűek. Pl. a szóvátai református templom előtt olvasható a C. zsoltár 2. versszak:

„KAPUN MENJETEK BE HÁLÁT ADVÁN SZIVETEKBE, JERTEK MENJÜNK SZENT HÁZÁBAN TELJES SZIVVEL ÖT IMÁDVA!”

A szöveget Káli Dénes lelkész választotta, a feliratot ő is véste fel reneszánsz típusú mívés betűkkel.

Három kapun is előfordul szépirodalmi eredetű szöveg, melyek Tamási Árontól és Madách Imrétől erednek. Pl.:

„AZÉRT VAGYUNK A VILÁGON, HOGY VALAHOL OTTHON LEGYÜNK BENNE” (Szováta – Kovács Mózes mérnök kapuja)

„EMBER KÜZDJ ÉS BIZVA BIZZÁL” (Parajd – Szekeres Lajos kapuján).

Parajdon és Szovátán a katolikus temető bejáratánál is faragott kapu áll. Feliratuk a hívekhez szóló tanítást, biztatást, a hit fontosságát tartalmazza:

„HA HISZEL, MEGLÁTOD ISTEN DICSŐSÉGÉT” (Parajd, katolikus temető).

A sóváradai adventista egyház székelykapuja ugyancsak tanító szándékú szöveget tartalmaz:

„MENJETEK BE AZ Ő KAPUIN HÁLAADÁSSAL” Zsolt. 100. 4.

Sajátos tartalmú a parajdi általános iskola székelybejáratához felállított székelykapu felirata:

„A TEST ÉLTETŐJE A MUNKA; ÉSZÉ A TANULÁS”.

Tudatosító szerepe van ennek a megállapításnak, mely nyíló értelmű nemzedék harmonikus fejlődését kívánja szolgálni. Itt jegyzem meg, hogy az iskola előtti felirat esztétikai kivitelezés, helyesírás tekintetében is példamutató, hibátlan.

Az anyagot figyelve az a tanulság is leszűrhető, hogy településenként különbség van a kapu szerkezete, valamint feliratai között. A Sóvidék legrégebbi falujában, Sóváradon általánosan elterjedt a faragott kiskapu vagy más néven gyalogkapu; itt alig akad „székelykapu”, mely egész hosszában zsindelellyel fedett. A gyalogkapu kisebb mérete nem kínál jó lehetőséget hosszú feliratok bevésésére. Valószínű, hogy a sóváradai kapukon ilyen ok miatt csak a gazda és felesége neve, valamint a faragás éve van felírva:

„EZT A KAPUT ISTEN SEGEDELMÉVEL KÉSZITETTE BIRÓ PÁL ÉS NEJE JÓZSA JUDITH – 1994” (Sóvárad).

Korondon feltűnően sok a nagy méretű, gazdagon faragott székelkapu. Ennek két fontos indítéka volt. Egyik az anyagi jómód, mely a fazekasságból és a kereskedésből ered. Másik a népi hagyományokhoz való ragaszkodás. Alsó- és Felső-Sófalván is meglenne az igény szépen faragott kapukra, de jövedelem szempontjából messze elmaradnak a korondiak mögött. Egy teljes méretű székelkapu faanyaga, valamint a 30–40 napig tartó kidolgozása egy tisztviselő három hónapi teljes jövedelmét emésztene fel. A korondi kereskedő különösebb erőfeszítés nélkül ki tud fizetni ennyi pénzt.

Éveken át figyeltem azt, hogy milyen szerepet tölt be az írás a sóvidéki földművesek és közművesek, iparosok életében. Az év folyamán ritkán írnak levelet, üdvözlőt vagy más szöveget. Régi kalendáriumok tanúsága szerint a fontos eseményeket, gazdasági megfigyeléseket röviden föl szokták jegyezni. Tudatukban él az írás megőrző szerepe. Szokták is mondani: „A szó elszáll, az írás marad.” A hagyatéki tárgyalások idején vagy más peres ügyek alkalmával is azt tapasztalták, hogy az írásnak a maga helyén nagy a jelentősége. Ez a meggyőződés sugallhatta szöveg vésését a kapura.

A sóváradai feliratok mondatszerkezete azt bizonyítja, hogy a szövegszerkesztésben is ereje van a hagyománynak. Ezen a településen szinte minden kapun így kezdődik a felirat: EZT A KAPUT ISTEN SEGEDELMÉVEL KÉSZITETTE... Tehát benne van az ősök tapasztalata, miszerint csak az Isten segítségével lehet eredményes az emberek tervezgetése, igyekezete. Sajátos vonása ezeknek a feliratoknak, hogy férjnek és feleségnek a neve egyaránt szerepel, mintegy sugallva, hogy minden családi sikernek egyenlő részese a férfi és a nő, az asszony.

A hagyomány tisztelete abból is látszik, hogy a szemöldökfára vésett jókívánság rendszerint a nagyobb vidékeken elfogadott sor:

„ÁLDÁS A BEJÖVŐNEK – BÉKE A KIMENŐNEK” (Parajd) vagy

„TÉRJ BE HOZZÁNK VÁNDOR, HA IGAZ ÜGYBEN JÁRSZ.

E KIS KAPUN BELÜL MIND IGAZ SZERETETRE TALÁLSZ” (Korond).

Ezekből a vésett jelekből felsejlik a rendelőkjük írásba vetett hite. Megfigyeltem, hogy a sóvidéki feliratok több mint 90%-a választékos stílusú, komoly tartalmú. Íme egyik szóbeli vallomás: „Ha jót kívánok a belépőnek, akkor jót gondol(nak) rólam”. Vagy: „Ha ott szerepel Isten neve, akkor becsületes, vallásos embernek tartanak”.

A sóvidéki kapuk felirataival kapcsolatban az alábbiakat figyeltem meg:

1. A hatvan évnél régebbi kapuk többségén nincsen semmilyen felirat, például Parajdon és Sóváradon.

2. A régi gyalogkapuk másik csoportján karcolásszerű, sekélyesen bemélyített, minden esetben nagy kezdőbetűs szavakat olvashatunk (Sóváradon, Szakadátan és Parajdon).

3. A bemélyített, régi vésések között elferdített, népi jeleket találunk, például Szovátán az Akácok út 3. szám alatt „PIROSKA ADNÉRÁS ÉS NEJE LU-

KACS KATALIN 1923”. Korondon a Főút 10. szám alatt elferdített S és G betűket is így: S (= S), S (= G).

A malomfalvi Papp Ferenc tanító-faragó és fiai hibátlan nagy, nyomtatott, bevéselt betűkkel, helyesírási szempontból is kifogástalan szöveggel írtak a kapukra.

Káli Dénes szovátai református pap és fafaragó a templom előtti két kapura műves reneszánsz eredetű betűkkel véste fel a bibliai idézetet oly módon, hogy kiemelkednek, és formájukkal is esztétikai hatást érnek el.

Az utóbbi 25 évben készült kapukon hibátlanul domborított nagy betűkkel írtak a kapukra Tóth József – Józsa András sóváradi, Szekeres Lajos parajdi és Domokos János Szováta-Szakadát-i jó ízlésű kapufaragók.

Külön figyelmet érdemel a kapu homlokzatának kivitelezése. Ebben szerepet játszanak az alkotóelemek arányai, a virágminták rusztikusabb vagy művesebb rajzolata, a kivitelezésük, a feliratok formái és eloszlásuk a homlokzati felületen. E szempontok figyelembevételével az alábbi csoportosítást látom indokoltnak:

1. Szegényes, kezdetlegesen megmunkált kapuhomlokzatok. Ilyenek a legrégebbi gyalogkapuk mindenik sóvidéki településen. A virágminták és a betűk csak karcoltak, a készítésük nem kívánt technikai tudást, nem igényelt sok időt.

2. Közepesen (5–6 milliméterre) kidomborodó virágdíszek, életfák. Ezeknek az esztétikai hatása jóval nagyobb, kedvezőbb. A betűk bevésettek, negatívak.

3. Erőteljesen kidomborodó, arányosan elosztott virágelemek és hibátlan formájú betűk gyalogkapukon egyaránt. Ilyenek a sóváradi Tóth József – Józsa András kapui, valamint Domokos János Szováta-Szakadát-i faragó kapui.

Giccse hatású az 1992-ben készített, zsúfolt mintájú, nagy székelykapu Szováton a Főút 75. szám alatt. A népi kapuhoz nem illik a gyalogbejáró fölötti mezőben domborított sárkányölő Szent György. Ugyanezen a kapun a hagyománnyal és a jó ízléssel ellenkezik a díszítőelemek túlzásfoklatsága.

Az általam megvizsgált 88 kapu eléggé tájékoztat a tulajdonos vallási hovatartozásáról is. Szováton tucatnyi kapun van domborítva a katolikus kereszt. Korondon a kapu csúcsain magasodik a 20 centis odaerősített katolikus kereszt. Sóváradon a református vallás jelképe, a torony formájú csúcscsúcs található meg. A korondi katolikus temető bejáratánál álló kapun 6 katolikus jelkép látható párosítva. Az unitáriusok alaptétele van felírva a korondi Lőrinc Lajos – Tófalvi Márta kapujára (EGY AZ ISTEN).

A sóvidéki temetők feliratai és a faragott kapuk feliratai az alábbi közös vonásokat mutatják: mindkét típuson szerepel a rendelő neve; fontosnak tartják az évszám felírását; többségük utal a megjelölt személy vallási hovatartozására; a temetőkben a vallási jelképet csaknem minden esetben ott találjuk; a faragott kapuk 20–30 százalékán a székely címerpajzs nap és hold

jelképe is ott található; a faragott kapuk feliratai a népi írásbeliség történeti gazdagodásáról vallanak.

ADATKÖZLŐK

Bocskai János, Szováta, Sómező út 26.
Ferenczi Ervin, Szováta, Főút 91.
Fülöp Mihály, 83 éves, Szováta, Főút 86.
Dr. Káli Dénes, 82 éves, Szováta, Eminescu negyed.
Tóth Józsefné, Sóvárad, Templom utca.

IRODALOM

BALASSA Iván–ORTUTAY Gyula
1980 *Magyar néprajz*. Békéscsaba

1941–43 *A magyarság néprajza*. Bp.
KUNT Ernő
1983 *Temetők népművészete*. Bp.
MALONYAY Dezső
1911 *A magyar nép művészete*. Bp.

ADATTÁR

Sóváradi kapufeliratok

1. MENJETEK BE AZ Ő KAPUJIN HÁLAADÁSSAL ZSOLT. 100.4.
HETEDIK NAPOT ÜNNEPLŐ ADVENTISTA EGYHÁZ – Főút 496.
Megjegyzés: Zsindellyel fedett székelykapu, a betűk domborúak, szépen formáltak. Az újabb kapuk közé tartozik.
2. EZT A KAPUT KÉSZITETTE ISTEN SEGEDELMÉBŐL
1986
MADARAS ÁRPÁD ÉS NEJE ABODI MARGIT
Megjegyzés: Mélyen faragott, zsindelyes gyalogkapu. A nagy kapuszárny teteje három hullámú, a kapuzábéja is zsindelyezett. Az utcaajtó lapján hat mező van kialakítva, mindeniken hatágú nagy csillagdísz rajzolódik ki. Tóth József kapufaragó munkája. A felirat a szemöldökfán olvasható.
3. 1994
BIRÓ PÁL ÉS NEJE JÓZSA JUDITH
Megjegyzés: Műkőzlábakon álló, zsindelyes, kapuzábés, virágindás gyalogkapu. Tóth József munkája.
4. EZEN KAPUT ÉPITETTE ISTEN SEGEDELMÉBŐL
ZSIGMOND IMRE ÉS NEJE ABODI ERZSÉBET – 1914 –
Megjegyzés: Csak karcolva díszített, régi, egyszerű gyalogkapu. A felirat a szemöldökfán olvasható.

5. BÁKÓ MIHÁLY ÉS NEJE KISS ÁGNES – 1981 –
Megjegyzés: A kőlábakat a házigazda faragta. A fafaragást Tóth József végezte. A nagy kapuszárny teteje három hullámú és zsindelezett.
6. Építete (!) Katso Josef – 1852 –
Megjegyzés: Főút 494. a szemöldökfán karcolt technikával Sóváradon a legrégebb még álló kapu. Az alsó, elkorhadt részt ráklábas technikával pótolták. A zsindeletetőt is kijavították.
7. EZEN KAPUT ISTEN SEGEDELMÉBŐLKÉSZITETTE (!) SZŐCS MÁRTON
ÉS NEJE MOGA LINA – 1934 –
Megjegyzés: Főút 487. Cseréppel van fedve.
8. EZEN KAPUT KÉSZÍTETTE ISTEN SEGEDELMÉVEL MADARAS ZSIGMOND ÉS NEJE MEZEI IRMA – 1983 –
Megjegyzés: Főút 487. Cseréppel fedve.
9. ÉPÍTETTE S G S – S J (Sánta Gedeon Sándor és Sánta Júlia) – 1961 –
Megjegyzés: Főút 497. Hibátlan metszésű indák meg virágok. Nemcsak faragott, hanem festett is. Kék-piros-zöld színezésű. Gondosan faragott terméskőlábakon áll. A házigazda kapufaragó. A kőlábak Tóth János tudását dicsérik.
10. EZ A KAPU ISTEN SEGEDELMÉBŐL KÉSZÍTETT – 1985 –
ÁLDÁS BÉKESSÉG A KI- ÉS BEJÁRÓNAK.
Megjegyzés: Főút 470. Mélyen faragott gyalogkapu. Tóth József munkája.
11. A kezdőbetűk domborítva: P F – 1977 – O J
Megjegyzés: Főút 100. Kancsóból induló életfa díszíti, domborítva. Gyalogkapu.
12. MADARAS MARGIT KÉSZÍTETTE – 1937–
Megjegyzés: Főút 101. Karcolt technikával igénytelenül, régiesen díszített, cseréppel fedett gyalogkapu.
13. EZT A KAPUT ISTEN SEGEDELMÉBŐL KÉSZITETTE JAKAB GÁBOR ÉS NEJE VASS JUDIT – 1993 –
Megjegyzés: Főút 103. A zsindeleyes gyalogkaput Tóth József faragta.
14. 1 9 3 9
Megjegyzés: Főút 107. Csak évszám van rávésve. A tulipános inda szép vonalú.
15. EZT A KAPUT ISTEN SEGEDELMÉVEL KÉSZITETTE JÓZSA ANDRÁS ÉS NEJE ABODI ERZSÉBET – 1981 –
Ikerkapu: EZT A KAPUT ISTEN SEGEDELMÉVEL KÉSZITETTE JÓZSA ANDRÁS ÉS NEJE ABODI ERZSÉBET – 981 –
Megjegyzés: Jakab utca, egy nagy telken két külön ház van, apa és fia családja lakja. Idős Józsa András jeles kapufaragó. Az ő munkája. Évtizedekig együtt dolgozott Tóth Józseffel. A nyomtatott-faragott betűk meg a virágok hibátlan kivitelezésűek.

16. EZT A KAPUT ISTEN SEGEDELMÉVEL KÉSZÍTETTE ÁTYIM SÁNDOR ÉS NEJE SÁNTHA JULIANNA – 1976 –

Megjegyzés: Jakab utca, szőlőleveles, szőlőfürtös, kacsos, faragott gyalogkapu.

17. EZT A KAPUT ISTEN SEGEDELMÉVEL KÉSZÍTETTE SZABÓ RUDOLF ÉS NEJE BORÓ G. ANNA – 1983 –

Megjegyzés: Jakab utca, kancsóból induló tulipános életfa. Faragott gyalogkapu. Tóth József – Józsa András munkája.

18. EZEN KAPUT ISTEN SEGEDELMÉBŐL KÉSZÍTETTE (!) RÁCZ ALBERT ÉS NEJE ZSIGMOND RÁKEL, – 1934 – ÉV III. 14-ÉN

19. EZEN KAPUT KÉSZÍTETTE KIRÁLY ISTVÁN ÉS NEJE ABODI MARGIT 1969 ÉVBEN

Megjegyzés: Király utca 364. Termésközlábakon álló, szépen faragott gyalogkapu.

20. EZEN KAPUT ISTEN SEGEDELMÉVEL KÉSZÍTETTE SÁNTHA KÁROLY ÉS BIRO RAKHEL – 1976 –

Megjegyzés: Király utca, a nagy kapuszárny teteje öt hullámú. A gyalogbejárat és a kapuzábé is zsindeles. A tetőn bádogtorony látható.

Szovátai kapufeliratok

1. EZEN KAPUT KÉSZÍTETE (!) PIROSKA ANDRÁS, NEJE LUKÁCS KATALIN 1923. III. HÓ. 21.

Megjegyzés: Akácos út 10. Zsindelytetős gyalogkapu. A faragott kapufák szélét kötélminta szegélyezi. A zsindelezett kapuzábén csillagmintás csúcspdíz látható. Az egészet fejlett ízlésű, gyakorlott mester faragta.

2. ÚR ISTEN SEGEDELMÉBŐL ÉPÍTETTE EZEN KIS KAPUTT (!) OLTYÁN JÁNOS ÉS NEJE DAMOKOS ELIZA 1934. ÉV MÁJUS 1-ÉN

Megjegyzés: Akácos út 10. Kötött, de nem díszített gyalogkapu. A csúcspdíz: két 20 cm magas tölgyfakereszt. A nagy kapuszárny közepe magas ívű, a teteje két sor zsindelelyel van fedve.

3. E KAPUT ÉPÍTETTE (!) FÜLÖP ANDRÁS – PIROSKA ERZSÉBET

Megjegyzés: Akácos út 23. A két név között katolikus kereszt van kidomborítva. Az életfa kétfülvű, karcsú vázából indul. Indás, mályvarózsás barkás, bimbós, szegfűs elemekkel. A kapu felső 50 cm-ét kilenc szárral induló tulipános, mályvarózsás csokor díszíti 44 cm szélességben.

4. EZEN KAPUT ISTEN SEGEDELMÉVEL KÉSZÍTETTE KISS MÁRTON ÉS NEJE LŐRINCZ ANNA – 1983 –

Megjegyzés: Mester u. 2. A nagy kapu kétszárnyú, a teteje három hullámú, zsindelezett. A kapuzábé is faragott, zsindelezett. A betűk hibátlan formájúak, nyolc mm-re kidomborodnak az alapból. Tóth József kapufaragó munkája.

Szováta zsindeyes, katolikus keresztés, faragottdíszű kiskapu, 1970-es felvétel

5. BORT – BÚZÁT – BÉKESSÉGET

Az utcaajtó fölötti mezőben két naiv szemléletű dombormű: MESE-MONDÓK – TÉLI ESTÉK felirattal. A kiskapu feletti szemöldökfán LÁSZLÓ ANTAL – SALAT ERZSÉBET. Faragta NAGY LÁSZLÓ – NYÁRÁDKÖSZVÉ-NYES – 1983.

A nagy székelykapu két kötésén egy-egy nagyon primitív vonalú madár TURUL MADÁR felirattal.

Megjegyzés: Főút, a faragás technikája vegyes értékű. Az életképeket ábrázoló domborművek értékesek; a két madár karcolt; nincs turul karakterük.

6. AKI ISTENBEN BÍZIK NEM CSALATKOZIK LÁSZLÓ JÁNOS ÉS NEJE MÁRIA – 1985 –

Megjegyzés: Főút 102. a két név között katolikus kereszt van kidomborítva. Életfás zsindeyes gyalogkapu. A nagy kapuszárny tetején egy magas hullám.

7. UR ISTEN SEGEDELMÉBŐL ÉPÍTETTE EZEN KAPUT FÜLÖP M. SÁNDOR ÉS NEJÉVEL SZÜL. VASS RÓZÁVAL 1914 ÉV AUGUSZTUS HÓ 10 – BÉKESSÉG A BEMENŐKNEK, EGÉSZSÉG A KIJÖVŐKNEK

Megjegyzés: Főút 96. A kapun három katolikus kereszt. A betűk karcoltak.

8. BÉKE A BEJÖVŐKRE, ÁLDÁS A KIMENŐKRE – ÉPÍTETTE FÜLÖP MIHÁLY ÉS NEJE DOMOKOS ANNA – HATVAN ÉV EMLÉKEZETÉRE – 1914–1979

Megjegyzés: Főút 86. Nagy székelyapu. Jó minőségű csertölgyből, polgári, olaszorsós, életfás díszítéssel. Felirat és díszítés tekintetében a szovátai Barnády-kapu előkép szerint alakították. Faragta Domokos János.

9. SZÍVES VENDÉGLÁTÓ E KAPU GAZDÁJA, DE A GONOSZ EMBERT GYANAKODVA VÁRJA

Megjegyzés: Főút 197. Zsindeyes, nagy székelykapu, a tetőn két katolikus kereszt. Hibátlan, domborított betűkkel faragta Hegyi Albert – Tóth József.

10. EZEN KAPUT ÉPÍTETE (!) ISTEN SEGEDELMÉBŐL FERENCI KÁROLY – OLTYÁN SÁRA

Megjegyzés: Főút 73. Évszám nincs rajta. A gyalogbejáró felett katolikus kereszt van domborítva. Zsindeyes, életfás gyalogkapu.

11. KÉSZÍTETTE BÁRÁNKA LUIZA – 1992 –

Megjegyzés: Főút, 75. A gyalogbejáró fölötti mezőben sárkányölő Szent György domborítva. Zsúfolt díszű, növényi elemekkel borított felület. Az összkép kedvezőtlen hatását.

12. TÉRJ BE HOZZÁNK VÁNDOR, HA IGAZ ÜGYBEN JÁRSZ, E KIS KAPUN BELÜL IGAZ SZERETETRE TALÁLSZ – ÁLLÍTTATTA FERENCZI ERVIN ÉS NEJE BÍRÓ OLGA – 1979 –

Megjegyzés: Főút 94. Polgáris igénnyel alakított, nagy székelykapu. Mellette szakállszárító. A nagy kapuszárny kétfelé nyílik. Székely-Pálfávn faragta Vajda Árpád.

13. FÜLÖP MÁRTON – DOMOKOS CECILIA – BÉKESSÉG A BEJÖVŐKNEK – EGÉSSÉG (!) A KIMENŐKNEK

Megjegyzés: Sómező út 20. Zsindelyes gyalogkapu. A két csúcson két katolikus kereszt áll.

14. HA BELÉPSZ E KAPUN JÓ SZÍVEDDEL – TALÁLKOZOL BENT A SZERETETTEL. ÁLLÍTTATTA BOCSKAI JÁNOS ÉS NEJE TERÉZ – 1987 –

Megjegyzés: Sómező út 26. Udvarhelyi mintás, tulipán csúcsdíszes, zsindelyes, nagy székelykapu.

15. AZÉRT VAGYUNK A VILÁGON HOGY VALAHOL OTTHON LEGYÜNK BENNE. Állította Kovács Mózes. Tervezte Dr. Faluvégi József, faragta Tóth József.

Megjegyzés: A szemöldökfa bal végén nap jelkép, a jobb végén újhöld jelkép. A virágminták és a szöveg domborított, hibátlan műszaki betűkkel. A nagykapu kétfelé nyíló, a teteje 3 hullámú.

16. BÉKESSÉG A BEMENŐKNEK

Megjegyzés: Főút 210. Állította Bíró István – Gáll Poli, 1957. A gazda ügyes népi faragó volt. A kapun domborított madár és tulipán jelképértékét már nem ismerte, de szépen kifaragta. A faragott kiskapu a Pékség szomszédságában áll. Bíró István faragta a református templomban függő két csillárt is.

17. HA BETÉRSZ JÓ SZÍVEDDEL TALÁLKOZOL BENT A SZERETETTEL! 1987 – ÁLLITTATTA SIKÓ ANTAL ÉS NEJE FÜLÖP IBOLYA

Megjegyzés: Hosszú út 46. Udvarhelyi mintasorral gazdagon díszített, nagyméretű székelykapu. Rajta van a nap, újhöld jelkép is. Malomfalván faragták.

18. BÉKESSÉG A BEMENŐKNEK 1983 – A JÓ EMBER BEJÖHET, A ROSSZ ELMEHET. ISTEN SEGEDELMÉVEL ÁLITTATTA JANKA LAJOS ÉS NEJE NYULAS KATALIN.

Megjegyzés: Szováta-Szakadát, Mező út 1. Nyárárdmenti hagyományok szerint Nyárárdremetén készült. Kitűnő minőségű csertölgyből, gondos munkával faragták az erdész rendelkezésére. Nagyméretű székelykapu.

19. ISTEN SEGEDELMÉVEL E KAPUT KÉSZITTETE (!) BOKOR SÁNDOR ÉS NEJE BOKOR ZSUZSANNA 1929. ÉV JÚLIUS HÓ 18-ÁN. A boltíves hajlaton: BÉKESSÉG A BEMENŐKNEK! EGÉSSÉG (!) A KIJÖVŐKNEK.

Megjegyzés: Parajdi út 30. Terméskő alapon áll. Rusztikusan faragott életfa, kötélfonatos szegőmintával. Csúcsdísze nincs. Zsindelyes, galambdúcos gyalogkapu.

20. EZEN KAPUT ÉPITTETE (!) AZ ISTEN SEGEDELMÉVEL HAJDU ANTAL, NEJE KELEMEN ERZSÉBET

Megjegyzés: Parajdi út 65. Az életfa zömök vázából indul, az indákon rózsák nyílnak. A kapufa két szélén kötélsegély emelkedik. Jól érvényesülő mintái szépen faragottak. A nagykapu teteje két hullámú. Zsindellyel fedett gyalogkapu.

21. P J – L I (Pásztor János – Lukács Ilona) A két név kezdőbetűje között szívből emelkedő katolikus kereszt van domborítva.

Megjegyzés: Parajdi út, nagyon erőteljes, indás, tulipános minta díszíti. Az életfa zömök vázából indul. A zsindellyel fedett gyalogkapu nagy szárnya két részes, két hullámú.

22. B I – T I 1982

Megjegyzés: Parajdi út 50. A zsindelyes gyalogkapu szemöldökfáján két szembeforduló, magasba emelkedő szarvas látható. A kapufákat rusztikus, tulipános, kígyózó inda borítja. A kétfelé nyíló nagy kapuszárny teteje két hullámú. A kezdőbetűk között katolikus kereszt van domborítva.

23. ERŐS VÁR NEKÜNK AZ ISTEN – Luther Márton – 1990 –

Megjegyzés: Tölgyfa utca 6. A gyalogkaput Derzsi Ferenc szovátai h. testneveléstanár faragta a sóváradai Tóth Ferenc kapufaragóval. A gazda református vallású, ő választotta a felírt idézetet. A kertbeli kopjafa és a ház homlokzatán látható képek is a népi hagyományok hű őrzéséről tanúskodnak.

24.

„Itthon vagy, itt lehetsz majd!

Kötések kötnek, hogy légy szabad!

Léted csak itt lelheti igazát,

Lényegét: házat és hazát.” Magyarai L.

(A kapu hátsó oldalán olvasható)

„Hiszem: ki elfut nem közénk való,

De utána szól a táj, a szív, a szó.” Magyarai L.

– 1990 –

Megjegyzés: Tölgyfa utca 8. Az idézeteket a tulajdonos, Kosa István tanító, közösségsszervező választotta. A kaput is, a feliratokat is ő faragta domborítva. A kapuja virágos díszeit Zetelakáról választotta. Azért kedveli, mert „nem stilizáltak”. Tíznel is több mesterséget ismerő, gyakorló népnevelő.

Parajdi kapufeliratok

1. EMBER KÜZDJ ÉS BÍZVA BÍZZÁL (MADÁCH) – 1976 – A gyalogbejáró fölötti mezőben domborítva: ERŐT, EGÉSZSÉGET, ÁLDÁST, BÉKESSÉGET.

A szakállszárítóban fenn a gerendán körben:

LEGYEN BÁR A HAJAD MÉTERES, ARASZOS BAJSZAD-SZAKÁLLAD

PIHENŐT ITT NE KERESS, MÍG NÉPED MEG NEM SZOLGÁLTAD. – LUKÁCS ANDRÁS ÁLLITATTA (!) SZEKERES LAJOS FARAGTA – 1976 –

Megjegyzések: Főút 138. Zsindelyes, galambdúcos, nagy székelkapu, gyakorlott faragó munkája.

2. ÁLLITATTA (!) ENGI DEZSŐ ÉS IMRE ESZTER – 1976 –

Megjegyzés: Főút 393. A gyalogkapu két oszlopán két inda kanyarog fel-le, rajta tulipánok és szegfűk. A kapuzábjája is zsindellyel fedett.

3. EZEN KAPU ÉPÜLT 1777-ES ÉVBEN PAKOT JÓZSEF ELNÖKSÉGE IDEJÉBEN, ALELNÖKÖK. ILLYÉS KÁROLY, KÁLMÁN BALÁZS TITKÁR: LÁZÁR ÁRPÁD, FARAGTA SZEKERES LAJOS – Községi tanács kapuja. –

Megjegyzés: A fenti szöveg a kapu hátára, az udvar felőli oldalra van vésvé. Nagyméretű zsindelyes, galambdúcos, székelkapu. A belső oldalon látható két faragott dombormű: bögő szarvasbika és dürgő fajdkakas.

4. HA HISZEL, MEGLÁTOD ISTEN DICSŐSÉGÉT – katolikus temető kapu

Megjegyzés: Háromnegyedes nagyságú, fedett székelkapu hat jelképpel: ✨ ⓧ ⓧ ⓧ ⓧ ⓧ ⓧ, zsindelyes, galambdúcos kapu.

5. Az iskolaépület bal oldalán:

A TEST ÉLTETŐJE A MUNKA;

ÉSZÉ: A TANULÁS.

Megjegyzés: Háromnegyedes, két, nagy kapuszárnyas székelkapu. A felirat minden tekintetben hibátlan.

6. Az iskola főbejárata előtti kapun: 1957

Megjegyzés: Más felirata nincs, csak az évszám. Gondosan faragott és festett gyalogkapu.

7. A parajdi református templom két bejárata előtti két kapun csak évszám van domborítva: – 1939 –

Megjegyzés: Mind a két kapu egyforma díszítésű. Zsindelyes, galambdúcos, boltíves, szépen domborított indákkal, virágmotívumokkal. Mindkettőt Kovács Mózes felsősófalvi faragó készítette.

8. 1978 – ÁLDÁS A BELÉPŐKRE – BÉKE A KIMENŐKRE

A hátlapon: KÉSZÍTETTÉK A PARAJDI REFORMÁTUS EGYHÁZ HÍVEI:

L. P. Réthely Mihály – F. G. András Ferenc – Sz. G. Szabó Károly, Faragta: Szekeres Lajos. A hátsó oldalon, a gyalogbejáró fölött: LÉGY HÍV MINDHALÁLIG. Jel. 2:10.

9. KI E KAPUN KI ÉS BEJÁR, ARRÁ BÉKE ÉS ÁLDÁS VÁR.

Megjegyzés: 495. E kapu a kultúrotthon hátánál áll. Nagy méretű, zsindelyes, faragott és festett székelkapu. Rikító, harsogó színekkel festették.

10. Felirat nélküli zsindelyes gyalogkapu. Az oszlop felületét csokros tulipán és szegfű díszíti. A tetején arasznyi kopjafa elemekből álló elhegyesedő csúcsdísz. Házszám nélkül.

11. EZ A KAPU KÉSZÜLT ISTEN SEGEDELMÉVEL – 1987 –

(A boltív fölött ívesen:) ÁLDÁS A BEMENŐKNEK BÉKESSÉG AZ ELME-NŐNEK

Az ajtó tejére faragva: EMBERÉ A MUNKA, ISTENÉ AZ ÁLDÁS

Megjegyzés: 531. A minták és a betűk 10 milliméterre kidomborodnak. Tóth József sóváradai fafaragó szép munkája. Zsindelyes, gyalogkapu.

12. Bolthajtáson: BÉKESSÉG A BEMENŐKNEK, BÉKESSÉG A KIJÖVŐKNEK

FÜLÖP DÉNES – SIMÓFI LÍDIA

1900

Megjegyzés: 871. Cseréppel fedett, nem díszített, szegényes gyalogkapu.

13. ISTEN SEGEDELMÉVEL ÉPÍTETE (!) SZABÓ JÁNOS ÉS NEJE FÁBIJÁN
(!) ANA – 1914 –

Megjegyzés: 871. Zsindelyes, karcolt, indás, szegényes gyalogkapu.

13. AZÉRT VAGYUNK A VILÁGON, HOGY VALAHOL OTTHON LEGYÜNK BENNE – 1986 – (Tamási Áron)

Megjegyzés: 873. Zsindelyes, galambdúcós faragott gyalogkapu. A parajdi nagy, reprezentatív faragott kapuk a község középső részén helyezkednek el. A Gyergyó fele vezető úton a kapuk többsége nagyon egyszerű, pusztá vagy szerény díszítésű, feliratuk nincsen; a szegényes életmód következménye. Különbben Parajd népe hagyományörző, vallásos. A templomokban és azok udvarán számos faragott munka látható. A parajdi feliratok változatosak. A jókívánások felírásának erős hagyománya van.

Korondi kapufeliratok

1. ÁLLITATA (!) KOVÁCS GYÖRGY ÉS NEJE KOVÁCS ZSUZSÁNNA – 1977

Megjegyzés: Főút 9. A feliratot domborított betűkkel alakították ki. Szabályos műszaki betűk. Zsindelyes kiskapu.

2. ISTEN A FŐ GONDVISELŐ

ISTEN SEGEDELMÉVEL ÁLITATTA (!) MOLNOS T. LAJOS ÉS NEJE M. ERZSÉBET – 1973 –

Megjegyzés: Főút 12. A faragó a szöveget mélyített műszaki betűkkel írta. Két betűnek a formája eltorzított.

3. ÁLLITTATTA BALÁZS PÉTER ÉS NEJE DUKA ERZSÉBET – 1981 –

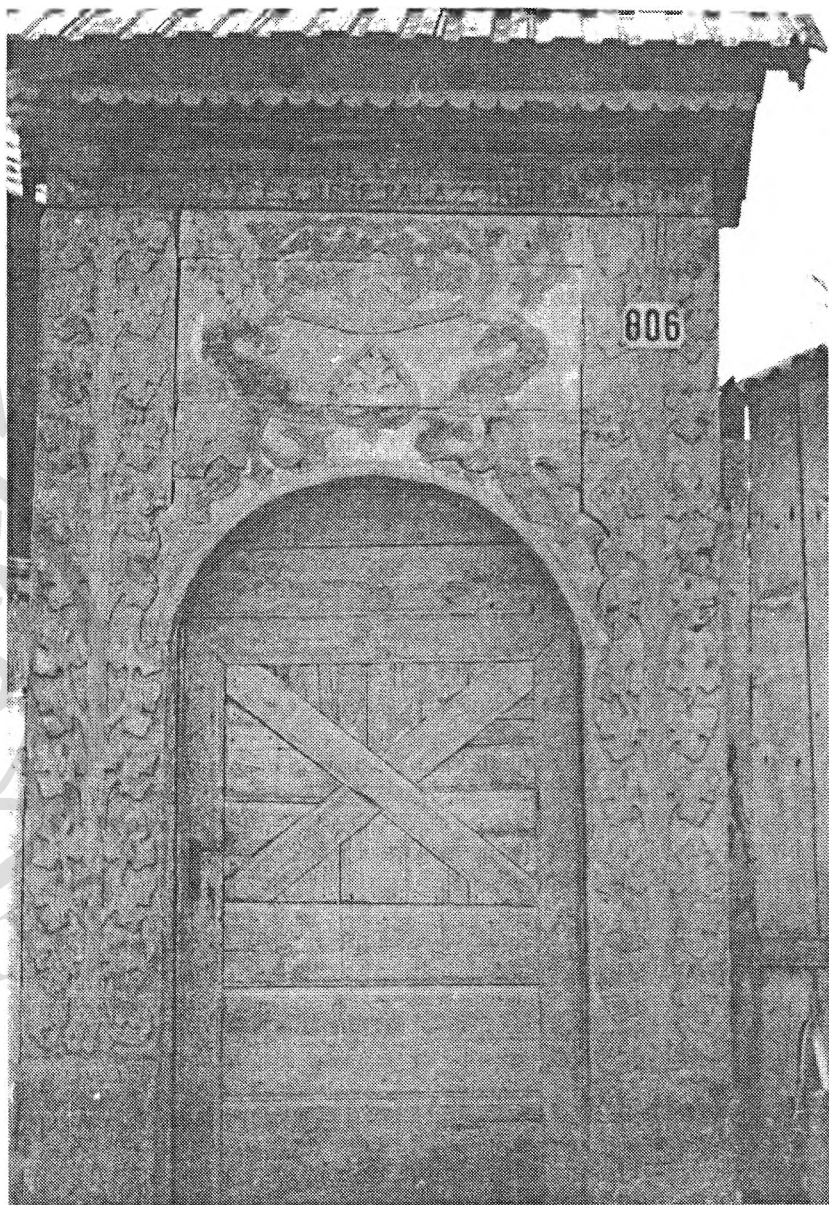
Megjegyzés: Főút 12. A faragó a szöveget mélyített, hibátlan műszaki betűkkel írta. A fiatalasszony szerint a kaput a malomfalvi tanító faragta. Zsindelyes gyalogkapu.

4. HA BETÉRSZ JÓ SZÍVEDDEL, TALÁLKOZOL BENT A SZERETETTEL.
ÁLLITTATTA BALÁZS GERGELY ÉS NEJE BALÁZS ÁGNES.

Megjegyzés: Főút 14. Dúsan faragott udvarhelyi mintájú, zsindelyes gyalogkapu és kapuzábé. A tető két végén és a zábé tetejében 20 centis magasságú faragott fakeresztek emelkednek.

5. ÁLDÁS A BELÉPŐNEK, BÉKESSÉG A KIMENŐNEK. ÁLLITTATTA BALÁZS GÉZA ÉS NEJE LŐRINC ANNA

Megjegyzés: Főút 15. Két, íves nyomvonalon írt szöveg. A betűi erősen kidomborodnak, szép formájúak, nyelvi hiba sincs bennük. A zábé is, a kapu is zsindelyes. Mind a három csúcson fakereszt emelkedik.

Sárkánydíszítéses korondi gyalogkapu

6. ÁLLÍTTATTA BALÁZS MAGDA: HA BELÉPSZ HOZ (!) SZERENCSÉT – 1975 –

Megjegyzés: Főút 1433. A betűsor ívesen hajlik a boltíves kapu vonalához igazodva. Galamb mintás kiskapu. Fenn, a szemöldökgerendán két ugró szarvas, előttük két madár, egymás felé tekintenek.

7. ISTEN SEGEDELMÉVEL ÁLÍTTATTA KALÁNYOS SÁNDOR ÉS NEJE MÁTHÉ VILMA: 1963

Megjegyzés: Cigány család kapuja. A faragás és a festése igénytelen, kezdetleges. Külsőségekben igazodott a magyar családokéhoz, de a színezésben benne van a cigány ízlés.

8. ÁLDÁS A BEJÖVŐNEK BÉKE A KIMENŐNEK – ISTEN SEGEDELMÉVEL ÁLÍTTATTA (!) BALÁZS GÉZA ÉS NEJE LŐRINCZ ANNA – 1974 –

Megjegyzés: 1428. a régi lakói magyarok voltak, már tíz éve cigányoké.

9. Főút, 17 sz., 1982-ben felirat nélküli rusztikus, darabos felületű gyalogkapu. A két csúcson tulipánban végződő, kopjafás faragás.

10. EZT A KAPUT ISTEN SEGEDELMÉVEL KÉSZÍTETTE ÖZV. KOVÁCS DOMOKOSNÉ 1985-BEN.

Megjegyzés: Főút, 18 sz., udvarhelyszéki mintájú, zsendelyes, nagy székelykapu. A tető két végén tulipáncsúcsú kopjafamintás dísz emelkedik.

11. ÁLLÍTTATTA (!) BURJÁN BÉLA ÉS NEJE HAJNI – 1994

Megjegyzés: Cigány család zsendelyes, galambdúcos gyalogkapuja. A korondi Bogos Domokos faragta.

12. BORT, BŰZÁT BÉKESSÉGET

SZÍVES VENDÉGLÁTÓ E KAPU GAZDÁJA, DE A GONOSZ EMBÖRT FURKÓS BOTTAL VÁRJA – 1979

Megjegyzés: Főút 20. Nagy méretű, pompásan kifaragott, szakállszáritós székelykapu. A betűk is szépen metszettek. Malomfalván faraghatták.

13. ISTEN SEGEDELMÉVEL ÁLÍTTATTA FÁBIÁN VINCZE – 1980 –

Megjegyzés: Főút 21. A faragott oszlopok közepén udvarhelyszéki, csavartvonalú, palmettacsúcsban végződő, rászegzett díszoszlop. Zsendelyes gyalogkapu.

14. ÁLLÍTTATTA MOLNOS GERGELY ÉS NEJE BALÁZS IRMA – 1982 –

Megjegyzés: Főút 25. Szépen faragott nagy székelykapu. A betűk formásak, hibátlanok.

15. ÁLDÁS A BEMENŐNEK, BÉKE A KILÉPŐNEK. Főút 20.

16. ISTEN SEGEDELMÉVEL ÉPÍTETTE JÓZSA JÁNOS ÉS NEJE JÓZSA JÚLIA – 1970 –

Megjegyzés: Főút 25. Szováta legszebb, a szokványosnál magasabb gyalogkapuját tekintette mintaképnek, de nem ragaszkodott mindenben az alapmintához. A bejárat fölötti mezőre kifaragatta a korongolás domborművét, jelezve, hogy ott fazekas család lakik.

17. EGY AZ ISTEN – ÁLLÍTTATTA LŐRINC LAJOS ÉS NEJE TÓFALVI D. MÁRTA – DIÓ ANNO MCMLXXIV

Megjegyzés: A szöveget hibátlan műszaki betűkkel, bevésve írta a faragó. Zsindelyes, tulipáncsúcsban végződő, nagy székelykapu.

18. (A kopottság miatt nehezen olvasható) ISTEN SEGEDELMEVEL ÁLLÍTTATTA GYÖRFFI MÓZES NEJE BENEDEK (olvashatatlan) – 1899 –

Megjegyzés: A legrégebbi, nagyméretű székelykapu a korondi tájház előtt áll. Mintái teljes mértékben egyeznek az udvarhelyszéki kapukkal. Faragott és festett. Nagyon megfakult. A szavak nehezen silabizálhatók. Az unitárius templom közelében áll.

19. SZÍVES VENDÉGLÁTÓ E HÁZ GAZDÁJA; A GONOSZ EMBERT FURKÓS BOTTAL VÁRJA

Megjegyzés: A bal sarokban kis méretű rovásjelekkel írt szavak láthatók. A gyalogbejáró fölött: ISTEN SEGEDELMÉVEL ÁLLÍTTATTA ILYÉS VESZTI MIHÁLY ÉS NEJE LŐRINCZ A. ELIZA – 1977 -. Pompás faragású, nagy székelykapu, a betűk is hibátlanok, a csúcsokon két 20 centi magas fakeeszt. Főút 493 sz.

20. ÁLLÍTOTTA RAVASZ MÁRTON ÉS NEJE TÓFALVI ROZÁLIA – 1978 –

Megjegyzés: Főút 673. A felirat domborított betűkkel készült. Zsindelyes, galambdúcos nagykapu.

21. J. S. ÁL- TA JÓZSA ISTVÁN ÉS NEJE MARGIT – 1990 –

Megjegyzés: Főút 650. Dús mintázatú, faragott kiskapu. A faragott oszlopok közepén csavarvonalas, palmettaleveles, rászegzett, plasztikus dísz. A kapu mellett szakállszárfő.

22. TÉRJ BE HOZZÁNK VÁNDOR, HA ERRE VISZ UTAD, HA JÓ A SZÁNDÉKOD, ITT SZERETET FOGAD - ÁLLÍTTATTA Ifj. ILYÉS VESZTI MIHÁLY ÉS NEJE SÜKEI ROZÁLIA ANNO MCMLXXVIII.

Megjegyzés: Főút 652. Pompásan kidolgozott, nagy székelykapu.

23. ISTEN SEGEDELMÉVEL ÁLLÍTTATTA FÁBIÁN KÁROLY (!) – 1972 –

Megjegyzés: 653. Zsindelyes gyalogkapu és kapuzábé 3 csúcskeresztel.

24. GÁLL SÁNDOR ÉS NEJE KISS IRÉN 1986

Megjegyzés: Főút 655. Zsindelyes, tulipán-csúcsdíszes gyalogkapu.

25. ALÍTTÁK (!) MOLNOS LAJOS ÉS NEJE BALÁZS ERZSÉBET – 1978 –

Megjegyzés: Főút 656. Zsindelyes, galambdúcos, 3 keresztel gyalogkapu.

26. ÁLDÁS A BEJÖVŐNEK BÉKE A KIMENŐNEK – 1985 –

Megjegyzés: Főút 657. Dús mintázatú, díszítőoszlopos – palmettaleveles gyalogkapu.

27. SIMÓ IMRE és NEJE TÓDOR ANNA – 1990 –

ÁLLÍTTATTA EZEN KAPUT ISTEN SEGEDELMÉBŐL

Megjegyzés: Zsindelyes, csúcsdísz nélküli, dúsan faragott székelykapu.

28. TÉRJ BE HOZZÁM VÁNDOR, HA IGAZ ÜGYBEN JÁRSZ, E KIS KAPUN BELÜL MIND IGAZ SZERETETRE TALÁLSZ - 1978 - ÁLLÍTTATTA MÁTHÉ GYÖRGY ÉS NEJE BALAZS ELIZA

Megjegyzés: Főút 659. Nagy székelykapu 3 soros felirattal, két csúcskereszttel.

29. KI ALATTAM KI S BEJÁR, ARRA ÁLDÁS S BÉKE VÁR – 1991 –

Megjegyzés: Főút 666. Zsindelyes, dús mintázatú, a csúcson 3 fake-reszttel. A két kapufa közepén plasztikusan kiemelkedő, csavarvonalas, palmettaleveles kisoszlopos gyalogkapu.

30. ÁLDÁS A BEJŐNEK (!) S BÉKE A KIMENŐNEK –

ÁLLÍTTATTA JÓZSA LAJOS ÉS NJ. KIS MÁRTA – 1976 –

Megjegyzés: Főút 665.

